

In grasland meeste risico

Project Bomen voor Buitenkippen onderzoekt het verband tussen de diverse soorten **uitloopbeplanting en Al-risicovogels**. Opgaande beplanting in de uitloop blijkt het best om watervogels te weren.

Tot een aantal jaren geleden bestonden kippenuitlopen vooral uit gras. De ervaring heeft inmiddels geleerd dat kippen meer van beschutting houden en dat aanplant van bomen en struiken gewenst is om de kippen beter naar buiten te krijgen en meer te verspreiden over de hele uitloop. Omdat het aanplanten van kippenuitlopen van vijf tot tien hectare een flinke investering is, zoeken we in project Bomen voor Buitenkippen (www.bomenvoorbuitenkippen.nl) naar inrichtingen die meerdere doelen dienen: beschutting bieden, verspreiding van de mineralen over het hele oppervlak in plaats van alleen dicht bij de stal, aantrekkelijk aanzicht en opbrengsten uit de uitloop in de vorm van fruit, strooisel of brandstof.

Pluimveebedrijven met uitloop hebben een grotere kans op een infectie met vogelgriepvirus dan bedrijven zonder uitloop. Met name watervogels kunnen drager zijn van dit virus, maar ook kraaiachtigen en weidevogels kunnen een risico vormen. Watervogels worden vooral aangetroffen in uitlopen die uit grasland bestaan. Als dergelijke uitlopen worden beplant met bijvoorbeeld wilgenplantage, miscanthus (olifantsgras) of fruitbomen, blijven deze watervogels dan weg? En komen er na het beplanten andere wilde vogels, die even goed een risico vormen voor overdracht van vogelgriep? Het Fonds Pluimveebelangen, een van de financiers van project Bomen voor Buitenkippen, wil dat weten en op verzoek van het Fonds zoekt Bomen voor Buitenkippen naar antwoorden.

Risicovolle vogels

In 2007 heeft Wetlands International in opdracht van de Europese Commissie op

In februari is een stagiair van de opleiding Bos- en Natuurbeheer van Wageningen Universiteit begonnen met vogels inventariseren op tien uitloopbedrijven

een rij gezet welke vogels een rol kunnen spelen bij de verspreiding van vogelgriepvirussen. Daarin staat dat eenden, ganzen, zwanen en steltlopers (ooievaar, meeuw en diverse weidevogels als grutto en goudplevier) een rol kunnen spelen omdat ze makkelijk besmet raken met vogelgriepvirussen. Andere soorten vormen een risico omdat ze als 'brug' kunnen fungeren tussen wilde vogels en pluimvee, bijvoorbeeld doordat ze in waterrijke gebieden komen (waar veel risicovogels kunnen zijn), in kolonies broeden (dus veel contact hebben met andere vogels) of omdat ze aas of prooi eten die besmet kunnen zijn en daardoor virussen kunnen overbrengen. Voorbeelden van 'brugsoorten' zijn blauwe reiger, boerenzwaluw, buizerd, zwarte kraai, spreeuw, huismus en vink.

Van de wilde vogels die in Nederland in de periode 1998-2011 onderzocht zijn en die een laagpathogeen vogelgriepvirus bij zich hadden, hoorde 91 procent bij de 'orde' van de zwanen, ganzen en eenden (watervogels) en 9 procent bij de orde van steltlopers (waartoe onder meer ooievaar, grutto en meeuw behoren). Overigens zijn de meeste gevonden vogelgriepvirussen van het type H3, H4 en H13, subtypes die zelden bij kippen worden aangetroffen.

Op pluimveebedrijven

We wilden weten welke van de risicovogels gezien worden op pluimveebedrijven en of het nog uitmaakt welke soort beplanting er in de uitloop staat. We hebben dit vorig jaar onderzocht in de literatuur. In 2005 en 2006 is gekeken welke wilde vogels zich ophielden bij Nederlandse pluimveebedrijven en in hoeverre deze bekend stonden als risico- of brugvogel. Risico- en brugsoorten die bij pluimveebedrijven ge-

MONIQUE BESTMAN

Vervolgonderzoek: vogels kijken in uitlopen

Als vervolg op het literatuuronderzoek zoals beschreven op deze pagina's wil het project Bomen voor Buitenkippen op Nederlandse pluimveebedrijven kijken welke wilde vogels daadwerkelijk aanwezig zijn en in hoeverre dat gerelateerd is aan de mate van beplanting van de kippenuitlopen. In februari is een stagiair van de opleiding Bos- en Natuurbeheer van de Wageningen Universiteit die vogelaar is vanaf z'n elfde jaar, begonnen met vogels inventariseren op in totaal tien bedrijven in Gelderland en Limburg (zeven biologische bedrijven en drie gangbare bedrijven met uitloop). De Wageningse stagiair wordt begeleid door het Louis Bolk Instituut en Sovon Vogel-

onderzoek Nederland. In de periode februari tot en met april is elke uitloop eens per twee weken bekeken. De uitlopen bestaan uit grasland, miscanthus, wilgenplantage of fruitbomen. Er worden waarnemingen gedaan van welke vogels in welke aantallen aanwezig zijn en wat die vogels doen (bijvoorbeeld alleen maar overvliegen of ook eten zoeken in de kippenuitloop). Ook wordt in de omgeving van de pluimveebedrijven gekeken naar wilde vogels.

Naar gelang we stagiairs met vogelkennis kunnen vinden en de pluimveebedrijven ermee akkoord gaan, wordt het onderzoek in andere seizoenen herhaald, bijvoorbeeld aan het eind van de zomer of in het najaar.

Dit waren vooral Engelse onderzoeken. Een van die onderzoeken noemde waarnemingen van merel, houtduif, veldleeuwerik, zwarte kraai en roek. In een ander onderzoek werden genoemd: merel, ekster, graspieper, fazant, witte kwikstaart, boerenzwaluw, kokmeeuw, kleine mantelmeeuw en stormmeeuw. In een derde onderzoek werden genoemd: houtduif, Canadese gans, grauwe gans, knobbelzwaan, meerkoet en wilde eend. Kortom: op grasland worden zowel watervogels als enkele brugsoorten gezien.

• **Miscanthus** - In het project Bomen voor Buitenkippen is miscanthus een van de beplantingen die uitgeprobeerd worden op de testbedrijven. We konden in de literatuur alleen onderzoeken vinden naar wilde vogels in Groot-Brittannië in samenhang met miscanthus. In die Britse onderzoeken zijn op open plekken in miscanthus broedende veldleeuweriken, Kieviten en patrijzen gezien. Andere vogels die regelmatig in de miscanthus gezien werden, waren kraai, vink, goudvink en kneu. Een ander onderzoek noemde de vogelsoorten fazant, watersnip, merel, kraai, rode patrijs, veldleeuwerik, graspieper, geelgors en rietgors. In miscanthus worden dus geen watervogels gezien, maar wel enkele brugsoorten.

• **Boomgaarden** - In Nederlandse boomgaarden werden, afhankelijk van het seizoen, de volgende vogelsoorten gezien:

lijsters (merel, koperwiek, kramsvogel), vinken (vink, groenling, goudvink) mezen (koolmees en pimpelmees), spreeuw en boomkruiper. In boomgaarden worden geen watervogels gezien, maar wel enkele brugsoorten.

• **Wilgenplantages** - Vogelsoorten die gezien zijn in Nederlandse wilgenplantages, zijn: bosrietzanger, kleine karekiet, veldleeuwerik, kneu, goudvink, groenling, geelgors, rietgors, vink, pimpelmees, fazant, fitis, zwartkop, tuinfluiter, grasmus, winterkoning en merel. Er zijn geen watervogels gezien in de wilgenplantages, maar wel enkele brugsoorten.

Conclusie

Wanneer grasland vergeleken wordt met beplantingen van miscanthus, fruitbomen of wilgenplantages, valt op dat in grasland zowel watervogels als brugsoorten gezien worden en in de andere beplantingen alleen brugsoorten. Kippenuitlopen bestaande uit grasland vormen een groter risico als het gaat om het aantrekken van risicovogels dan uitlopen die ingericht zijn met 'opgaande beplanting' in de vorm van miscanthus, fruit of wilg.

Het project Bomen voor Buitenkippen wordt gefinancierd door het Europese Fonds voor de Plattelandsontwikkeling, het ministerie van Economische Zaken, het Fonds voor Pluimveebelangen en de deelnemende pluimveehouders

Monique Bestman en Tessa Vogel | Louis Bolk Instituut

zien werden, waren kraaiachtigen (kauw, kraai), watervogels (grauwe gans, Canadese gans, meerkoet, wilde eend, kuifeend, fuut, blauwe reiger, knobbelzwaan) roofvogels (buiserd, havik, ruigpootbuiserd) en meeuwen (stormmeeuw en kokmeeuw). De bedrijven zijn toen niet ingedeeld naar gelang wat er in de uitloop stond. Wel zijn ze ingedeeld in 'maximaal een kilometer verwijderd van een waterrijk gebied' en 'verder weg dan een kilometer'. Eigenlijk werden geen verschillen gezien in risicovogels op pluimveebedrijven dicht bij of verder weg van waterrijke gebieden. Brugsoorten die veel gezien werden op pluimveebedrijven, waren spreeuw, Kievit, houtduif, vink en mus.

Vogelsoorten in...

• **Grasland** - Omdat op veel bedrijven de uitloop voor een belangrijk deel bestaat uit grasland, hebben we gekeken welke wilde vogels op grasland gezien worden.